

ŠUMAVSKÉ SMRČINY TO NA SEBE ŘEKLY

Letos na jaře vyšla odborná publikace Co vyprávějí šumavské smrčiny – průvodce lesními ekosystémy Šumavy z dílny Hany Šantrůčkové, Jaroslava Vrby a kolektivu dalších 10 autorů. Jakožto její recenzent cítím potřebu se k tomuto počínu vyjádřit.

Pominu grafickou úpravu textu, která je mimochodem výborná. Ne, že by nebyla důležitá, ale proto, že je nutné zmínit podstatnější, obsahová témata. Ta jsou v knize našťástí v míře vrchovaté.

Současný systém hodnocení vědeckých výsledků na úrovni celostátní i na úrovni vědeckých institucí tvorbu popularizujících textů velkoryse přehlíží. Proto je skvělé, že si kolektiv většinou renomovaných vědců našel na sepsání této knihy čas. Nemíjí třeba hledat důkazy toho, že kniha je aktuální. Kůrovec na Šumavě se dávno stal vědním tématem, kterého se laici rádi chopí „aby řeč s lesníkem nestála“. To jen dokresluje skutečnost, že kauza NP Šumava má nepochybně celospolečenský rozměr a vyžaduje řešení na úrovni společnosti.

Důležitou podmnožinou řešení – ale stále jen podmnožinou – je diskuse badatelů nad koncepcí ochrany přírody. Ta z principu nemůže nabídnout řešení komplexní, neboť nezahrnuje společensko-etické a filozofické hledisko. Prvořadou otázkou je, zda je společenskou objednávkou opravdu národní park a proč jej vlastně chceme. Vědci pak mohou odpovědět na otázku „co se v parku děje...“ nebo „co se stane když...“ Autoři knihy implicitně předpokládají, že společenskou objednávkou je národní park ve smyslu kategorizace IUCN (kategorie II), což i explicitně vyjadřuje Správa NP Šumava (www.npsumava.cz). Autoři knihy pak pochopitelně nenabízejí alternativu. Potom platí, že v jednotlivých zónách národního parku mají ve zvýšené míře důležitost zájmy ochrany přírody, až v první zóně zcela dominují nad zájmy člověka. Publikace se věnuje zejména (ne)managementu 1. zón a jejich nárazníkových pásem s 2. zónami. Lesnická a další managementová opatření ve 2. a 3. zónách deklarují autoři jako nezbyt-

ná, blíže je ale nespecifikují. V tomto smyslu se zdaleka nejedná o komplexní studii, klíčové otázky ochrany přírody v NP Šumava ovšem řešeny jsou.

Zásadní otázkou je vymezení prvních zón, jejich rozsah a režim ochrany; zda zasahovat nebo nikoli a pokud ano tak jak. Zde se názory už mnoho let třísí. V odborné debatě se nejvýrazněji profilují dvě skupiny, které se vzájemně označují lesníci alias lesáři na jedné straně, na straně druhé přírodovědci alias ekologové alias biologové (ve skutečnosti jde pochopitelně o názorový gradient). Je zajímavé se zamyslet nad tím, z čeho vychází toto nešťastné a někdy poněkud matoucí kastování, a do kterého tábora patří autoři knihy o šumavských smrčínách. Přes časté rozdíly ve vzdělání, šatníku i slovníku, je zde nepochybně nejhlubší rozpor názorový. V otázce řešení kůrovcové kalamity by skupina lesníků zasahovala intenzivně, neboť argumentuje principem předběžné opatrnosti. Ta vyplývá ze skutečnosti, že v prehistoricky osídlené střední Evropě absentoval člověk neposkvrněné krajiny a ani Šumava takovou krajinou není. Základem tohoto postoje je antropocentrický pohled na přírodu, jejíž projevy jsou nutně porovnávány s jakýmsi předobrazem člověka, ideálem pralesa. Zdá se, že teď není možné přírodu ponechat bez ochrany člověka, je jí třeba cosi znova naučit a kamsi jí vést. Nejnověji se tento názor objevuje v článku V. Krečmera (LP 10/2010).

Skupina „přírodovědců“ by v otázce kůrovce zasahovala co možná nejméně, neboť argumentuje tvrzením, že prales nelze vypěstovat, a že nerušený průběh přírodních procesů je sice do jisté míry abstraktní pojem, ale stejně může být osobitým předmětem ochrany. Ten můžeme nastolit již dnes (viz Zajoncova D. et Vrška T. 2009, Šumava (1): 4–7).

Je zřejmé, že tato tvrzení dalece přesahují onu podmnožinu vědecké rozpravy. Svou roli zde hrají společensko-etické a filozofické postoje lidí, které nelze dokladovat standardní vědeckou argumentací. Proto ani kniha o šumavských smrčínách nemůže na bázi vědeckých důkazů předložit jediné správné řešení, byť v to autoři někdy doufají. Přestože autoři knihy většinou osobně neznám, je zřejmé, že bez výjimky náleží do tábora „přírodovědců“, sice někdy lesnický vzdělaných. Jejich interpretace vědeckých důkazů a jejich začlenění do praxe ochrany přírody se pochopitelně opírají o jejich filozofický postoj k přírodě. Domnívám se, že tento kontext mohl být v úvodu knihy jasněji prezentován, místo redundantního rozboru terminu ekolog.

To ovšem neznamená, že se diskuse o Šumavě novými vědeckými důkazy nikam neposunuje. Právě naopak. Pro onu podmnožinu vědecké diskuse je kniha nesporným přínosem. Přitom je třeba připomenout, že v této diskusi je klíčová korektnost při interpretaci a zobecnění vědeckých výsledků. Interpretace by měly co nejtěsněji vyplývat z výsledků experimentů, neměly by být ve vztahu k výsledkům nahodilé nebo dokonce v rozporu s nimi. Bez korektní interpretace by byla kniha pouze tendencím, ideologickým plátkem. Tu v knize našťástí nacházím (v nevědecké publikaci se to často obtížně hodnotí). Jen ojedinelé shledávám argumentaci autorů nepřesvědčivou nebo poněkud tendenční (rámeček 21, str. 106, 116). Obecně platí, že chyběli výsledky, jsou nahrazovány paradigma-ty pocházejícími kdoví odkud a s kdovíjakou platností. Pak se dostáváme do pastí ideologií, kde je argumentace zbytečná. Lesníci dnes vycítají přírodovědcům, že se na počátku kalamity mílili, neboť mnozí předpokládali, že velkoplošná kůrovcová kalamita zasahující tisíce hektarů Šumavě nehrozí. Proti nedostatečně podloženým argumentům, v podstatě přírodovědeckým para-

digmatům, stál v oné zcela nové situaci argument předběžné opatrnosti a několikasetletá zkušenost lesníků, zaměřených ale na jinou společenskou objednávku (produkci dřeva) – lesnická paradigma.

Po letitém výzkumu přírodovědci sumarizují své výsledky. Korektně dokladují, že současný „mrtvý les“ je vlastně nad očekávání živý, že minulá kůrovcová kalamita neznamenala destrukci lesa a jeho funkci, a že obnova lesa na místech, kde nebylo proti kůrovci zasahováno, je rychlejší, než obnova na místech asanovaných. Nové vědecké poznatky posunují debatu dále a zmenšují prostor pro princip předběžné opatrnosti naplněný strachem z neznáma. Ten ovšem nepochybně nebude zcela eliminován. Zůstává mnoho nezodpovězených otázek, ke kterým se kniha nevyjadřuje. Jednou z podstatných je, jak v přirozených a jak v nepřirozených podmínkách probíhá a zejména končí gradace kůrovce, která podle autorů postihuje rozsáhlé plochy?

Je dobře, že se vědecká argumentace postupně přelévá z ideologické roviny do roviny vědeckých tvrzení, oproštěné od zbytečného kastování. Kniha může být poučením pro všechny zainteresované. Věřím, že i my, lesnický vzdělaní čtenáři, přijmeme bez předsudků tento text, velkoryse přehledněme lesnické terminologické i obsahové nepřesnosti (rámeček 7) a kniha pro nás bude poučením.

Pavel Šamonil
VÚKOZ, v.v.i.
Oddělení ekologie lesa